

Rozpakowujemy REPowerEU

Spółeczności energetyczne – brakujący element układanki

Instytut Reform

Joanna Flisowska, Paweł Płonka
Aleksander Śniegocki

Warszawa, kwiecień 2023

Spis treści

1. Wstęp	3
2. Czym są społeczności energetyczne?	4
3. Wytyczne unijne a polskie realia	6
3.1. Klaster energii	6
3.2. Spółdzielnie energetyczne	7
3.3. Prosument zbiorowy	8
3.4. Polska wśród europejskich maruderów	8
4. Dlaczego rozwój społeczności energetycznych jest korzystny dla obywateli?	10
4.1. Korzyści ekonomiczne	10
4.2. Korzyści zdrowotne i środowiskowe	11
4.3. Korzyści społeczne	11
5. Przykłady z innych państw	12
5.1. Grecja	12
5.2. Hiszpania	12
6. Rekomendacje dla Polski	13

Wydawca: Fundacja Instytut Reform, kwiecień 2023

Autorzy poradnika: Joanna Flisowska, Paweł Płonka, Aleksander Śniegocki – Fundacja Instytut Reform

Współpraca wydawnicza: Polska Organizacja Rozwoju Technologii Pomp Ciepła

Redakcja: Joanna Jania

Projekt graficzny i łamanie: medianova Jacek Gacukowicz

Fotografie: Shutterstock

W poradniku wykorzystano materiały udostępnione przez Komisję Europejską oraz Ministerstwo Rozwoju i Technologii, a także analizy i opracowania Europejskiego Banku Inwestycyjnego, IDEA, dena, federacji REScoop, Międzynarodowego Związku Spółdzielczego, ruchu „Więcej niż energia”, Związku Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć, GLOBEnergii, CoopTech Hub, IRENA, Enerad.pl, Euractiv.com, The Green Tank, a także opracowania własne Instytutu Reform.

1. Wstęp

Ponad 80% społeczeństwa w Polsce popiera rozwój odnawialnych źródeł energii (OZE) i uważa, że przyczyniają się do bezpieczeństwa energetycznego. Ponadto, według badań przeprowadzonych przez Europejski Bank Inwestycyjny, 81% Polaków odczuwa następstwa zmian klimatycznych w codziennym życiu, a 83% jest świadomych konieczności zmian w konsumpcji. Aż 87% badanych uważa przy tym, że nasz rząd działa w sprawach energetycznych zbyt powoli¹.

Entuzjazm Polaków w stosunku do OZE można zaobserwować m.in. po tym, jak szybko w Polsce przybywa prosumentów: mamy już ponad milion gospodarstw domowych, które produkują energię odnawialną na własny użytek, np. poprzez zamontowanie paneli fotowoltaicznych na dachu. Niestety, znacznej grupie obywateli chcącej wspomóc transformację energetyczną i na niej skorzystać, a jednocześnie nie mogących zainstalować OZE na własnym budynku (np. ze względu na zamieszkanie w bloku wielorodzinnym), państwo nie zapewnia takich możliwości.

Odpowiedzią na ten problem jest, ujęty w prawodawstwie unijnym, koncept społeczności energetycznych. Społeczności energetyczne to podmioty prawne, które umożliwiają obywatelom, małym przedsiębiorstwom i władzom lokalnym wytwarzanie, zarządzanie i zużywanie własnej energii.

! Dzięki społecznościom energetycznym obywatele mogą nie tylko uzyskać dostęp do taniej energii odnawialnej, ale też nią zarządzać i ją sprzedawać, przejmując na własność instalacje produkcyjne. Na poziomie lokalnym społeczności energetyczne przyczyniają się do tworzenia miejsc pracy oraz sprzyjają integracji społecznej.

Entuzjazm Polek i Polaków w stosunku do OZE wciąż nie znalazł odzwierciedlenia w przepisach polskiego prawa. Świadczy o tym chociażby niska popularność istniejących form prawnych, które mogłyby być podstawą tworzenia społeczności energetycznych (spółdzielnie, klastry energetyczne). W obecnej postaci nie odpowiadają one w pełni konceptowi

przyjaznych obywatelom społeczności energetycznych. W tym obszarze Polska wciąż pozostaje w tyle w porównaniu z innymi krajami UE.

! Podczas gdy na poziomie Unii Europejskiej negocjowane są kolejne reformy w ramach planu REPowerEU, które mają się przyczynić do szybszej transformacji, w tym popularyzacji społeczności energetycznych, w Polsce temat ten jest od strony formalnoprawnej ewidentnie zaniedbany.

¹ Europejski Bank Inwestycyjny, *Two-thirds of Poles say the war in Ukraine and high energy prices should accelerate the green transition*, 2022

2. Czym są społeczności energetyczne?

W Polsce wiele gospodarstw domowych wciąż nie może bezpośrednio zaangażować się w transformację energetyczną. Dotyczy to np. mieszkańców budynków wielorodzinnych, którzy nie mają możliwości zainstalowania własnego, odnawialnego źródła energii, ale i właściciele domów jednorodzinnych, którzy nie dysponują odpowiednią powierzchnią na dachu. Rozwiązaniem dla nich mogłoby być zaangażowanie się we wspólną inicjatywę na rzecz produkcji energii – czyli tworzenie społeczności energetycznych. Niestety, liczne bariery administracyjne i złożoności rynku energetycznego w naszym kraju tworzą nierównoprawne warunki dla obywatelskich inicjatyw względem dużych spółek energetycznych.

Spółeczności energetyczne to podmioty prawne, które umożliwiają obywatelom, małym przedsiębiorstwom i władzom lokalnym wytwarzanie, zarządzanie i zużywanie własnej energii. Ich formuła może się różnić w zależności od lokalizacji, zaangażowanych podmiotów i świadczonych usług energetycznych. Mogą one obejmować różne części energetycznego łańcucha wartości, w tym produkcję, dystrybucję, dostawę i zarządzanie zużyciem energii. Dzięki społecznościom energetycznym obywatele mogą uzyskać dostęp do tańszej energii odnawialnej i obniżyć swoje rachunki za energię. Podmioty te generują także korzyści dla lokalnej społeczności: wzmacniają inte-

grację, zacieśniają lokalne więzi społeczne i przyczyniają się do tworzenia nowych miejsc pracy.

Według definicji przyjętej przez REScoop – europejską federację zrzeszającą kooperatywy energetyczne, energetyka społeczna to „projekt lub inicjatywa, w ramach której obywatele są właścicielami udziałów bądź mają istotne prawo do decydowania o sposobach świadczenia usług dotyczących energii odnawialnej lub pokrewnych”.¹

¹ REScoop.eu, *Energetyka społeczna, czyli jak wziąć wytwarzanie energii w swoje ręce*, 2021

Idea społeczności energetycznych skupia się zatem na demokratycznym i otwartym zarządzaniu energią, która jest wytwarzana przez wspólnotę. Znajduje to odzwierciedlenie w zasadach funkcjonowania społeczności energetycznych przyjętych przez Międzynarodowy Związek Spółdzielczy, które przedstawiamy poniżej.

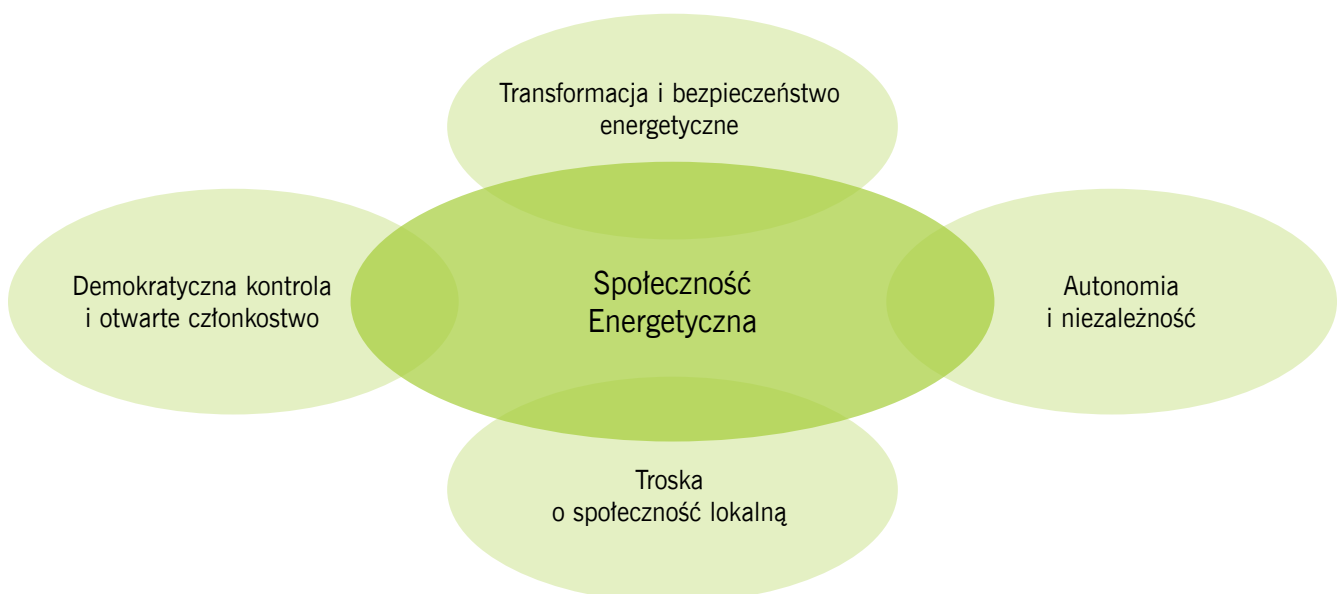
Podstawowe zasady funkcjonowania społeczności energetycznych:

- otwarte członkostwo,
- demokratyczna kontrola,
- ekonomiczne uczestnictwo członków,
- autonomia oraz niezależność,
- kształcenie, szkolenie i informowanie,

- współpraca między spółdzielniemi,
- troska o społeczność lokalną.

Profil potencjalnej działalności społeczności energetycznych nie powinien być przy tym ograniczony, a kooperatywy powinny mieć szansę na realizację różnych zadań ekonomicznych (m.in. w zakresie produkcji bądź konsumpcji energii), w zależności od możliwości. Jednak, aby powyższe wskazania mogły stać się rzeczywistością, państwo i przepisy powinny sprzyjać powstawaniu i funkcjonowaniu społeczności energetycznych².

² REScoop.eu, *Energetyka społeczna, czyli jak wziąć wytwarzanie energii w swoje ręce*, 2021

■ **Rys. 2.1.** Główne cele i zasady funkcjonowania społeczności energetycznej (źródło: opracowanie własne Instytutu Reform)

3. Wytyczne unijne a polskie realia

W prawodawstwie unijnym występują dwie pokrywające się formy społeczności energetycznych – jedna pochodzi z dyrektywy ws. promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych, tzw. RED II, a druga z dyrektywy ws. wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej, tzw. dyrektywy rynkowej. Z obu aktów prawnych wynikają te same podstawowe zasady przyjęte w odniesieniu do społeczności energetycznych. Niestety, dotychczas nie znalazły one odzwierciedlenia w polskich przepisach. Biorąc pod uwagę m.in. nasze regulacje dotyczące klastrów energii, spółdzielni energetycznych czy tzw. prosumenta zbiorowego, federacja REScoop oceniła polską transpozycję prawa unijnego w tym zakresie jako jedną z najgorszych w całej Europie.

Działania na rzecz społeczności energetycznych wskazane w dyrektywie RED II i dyrektywie rynkowej:

- wprowadzenie prostych i sprzyjających przepisów prawnych;
- wsparcie instytucjonalne ze strony państwa w zakresie finansowania i informowania;
- ustanowienie szerokiego zakresu uprawnień społeczności energetycznych (obejmujących produkcję, zużywanie, magazynowanie czy sprzedaż energii odnawialnej);
- usunięcie dyskryminacyjnych warunków;
- włączenie w system opłat sieciowych – wspólnoty energetyczne powinny ponosić opłaty sieciowe odzwierciedlające realne koszty, ale i proporcjonalne do zakresu ich wkładu i korzystania z rynku; opłaty za dostęp do sieci, przyłączenie, korzystanie z sieci i jej modernizację powinny być adekwatne do kosztów ponoszonych w ramach współpracy z rynkowym operatorem sieci¹.

! Polska wciąż nie wdrożyła w życie przepisów zgodnych z ww. dyrektywami, a regulacje, które obowiązują w naszym kraju, znacząco odbiegają od docelowych unijnych wskazań w odniesieniu do społeczności energetycznych.

W Polsce obecnie występują trzy formy organizacyjne nawiązujące do idei społeczności energe-

tycznych: klastry energii, spółdzielnie energetyczne oraz prosumenci zbiorowi. Żadna z nich nie spełnia w całości wytycznych unijnych.

3.1. Klastry energii

Klaster energii to – zgodnie z polskim prawem – **porozumienie cywilnoprawne**, którego uczestnikami mogą być:

- osoby fizyczne oraz prawne,
- instytuty badawcze,
- jednostki samorządu terytorialnego,
- przedsiębiorstwa.

Zasięg klastra może obejmować maksymalnie pięć sąsiadujących ze sobą gmin lub jeden powiat.

! Powyższe wstępne założenia formalne dotyczące tworzenia klastrów energii już same w sobie znacząco blokują rozwój energetyki obywatelskiej w Polsce.

Porozumienie cywilnoprawne jest wyłącznie umową między uczestnikami, a nie gwarantem osobowości prawnej, co istotnie ogranicza zdolności organizacyjne i podmiotowość wspólnoty². Ponadto, do udziału w klastrach są dopuszczone duże przedsiębiorstwa działające na rynku energii, które – ze względu na swoje zasoby i potencjał organizacyjny – mogą w praktyce **zdominować** poszczególne

¹ Więcej niż Energia, *Dyrektywa RED II – europejska a polska wizja społeczności energetycznych*

² Katarzyna Białkowska, Jan Frączak, Jarosław Osiak, *Społeczności energetyczne. Kompendium wiedzy*, IDEA, 2022

klastry. Z kolei sztywne określenie parametrów geograficznych sprawia, że wiele gospodarstw domowych i miejscowości nie ma możliwości skorzystania z energetyki rozproszonej (np. w przypadku inicjatyw mieszczących się na granicy powiatów). Lokalność jest ważnym elementem społeczności energetycznych, jednak zbyt wąskie zdefiniowanie dopuszczalnych lokalizacji, bez uwzględnienia różnicowania możliwych form ich organizacji, tworzy zbędne bariery dla rozwoju energetyki obywatelskiej³.

Ze strony prawnofinansowej, idea klastrów energii również nie spełnia oczekiwań ekspertów i działaczy spółdzielczych. Największym problemem jest **zawiłość lub luki w przepisach**, co nie zachęca do prowadzenia działalności – klastry muszą m.in. ubiegać się o koncesję na dystrybucję energii od Urzędu Regulacji Energetyki i jednocześnie nie są zwolnione z obowiązków wynikających z przepisów w zakresie zamówień publicznych, co bardzo komplikuje cały proces. Ponadto regulacje nie zawierają szczegółów współpracy z OSD (operatorem systemu dystrybucyjnego), która jest kluczowa dla funkcjonowania klastrów⁴. A dotychczas wprowadzane zmiany regulacyjne przyczyniły się tylko do zwiększenia sprzeczności, nieścisłości oraz wątpliwości interpretacyjnych⁵.

³ Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć, *Wspólnoty energetyczne. Jak wdrożyć dyrektywę o odnawialnych źródłach energii*, 2020

⁴ Katarzyna Białkowska, Jan Frączak, Jarosław Osiak, *Spółeczności energetyczne. Kompendium wiedzy*, IDEA, 2022

⁵ Globenergia, *Nowe regulacje dla klastrów energii dalekie od oczekiwań. Co proponuje branża?*, 2022

3.2. Spółdzielnie energetyczne

Spółdzielnia energetyczna jest formą organizacji przeznaczoną dla mieszkańców obszarów miejsko-wiejskich i wiejskich, obejmującą maksymalnie trzy sąsiadujące ze sobą gminy wiejskie, której nadrzędnym celem jest produkcja „czystej” energii na własne potrzeby. Podobnie jak w przypadku klastrów, spółdzielnie energetyczne nie cieszą się w Polsce popularnością, a ich rozwój ogranicza m.in. zawężenie geograficzne. Pozostałe uwarunkowania formalne również uniemożliwiają wielu gospodarstwom dotarczenie do inicjatywy.

! Szczególnie dwa zapisy w polskim prawie dotyczącym spółdzielni energetycznych naruszają unijną zasadę otwartości: wysoki wymóg pokrycia potrzeb własnych – minimum 70% potrzeb spółdzielni, oraz limit liczby jej członków – do 1000.

Kolejnym istotnym aspektem obniżającym atrakcyjność spółdzielni energetycznych jest **wąski zakres ich uprawnień**. Nie mogą one ani sprzedawać wytworzonej energii, ani zarządzać siecią dystrybucji, co zmniejsza opłacalność przedsięwzięcia⁶. Dodatkowo, podobnie jak w prawodawstwie dotyczącym klastrów, w przepisach odnoszących się do spółdzielni energetycznych występują **nieścisłości regulacyjne** w zakresie kluczowych zagadnień, m.in. współpracy z przedsiębiorstwami energetycznymi i sposobu rozliczeń energii pobranej dodatkowo z systemu energetycznego.

⁶ Deutsche Energie-Agentur (Wydawca) (dena, 2022), *Najlepsze praktyki dla społeczności energetycznych w Polsce i Niemczech*

3.3. Prosument zbiorowy

Prosument zbiorowy – ostatnia z dostępnych obecnie w Polsce form organizacji społeczności energetycznych – jest rozwiązaniem dla mieszkańców budynków wielolokalowych, którzy, mając wspólny punkt poboru energii, wytwarzają energię na własne potrzeby.

! Czynniki obniżające atrakcyjność konceptu są w dużej mierze podobne jak w dwóch pozostałych rodzajach społeczności – prosumenci zbiorowi nie mają osobowości prawnej oraz nie mogą swobodnie zarządzać swoją energią.

Prosumenci zbiorowi nie mogą sprzedawać energii. Możliwy jest wyłącznie odkup jej nadwyżek, z czego środki pokrywałyby jedynie koszty zakupu energii, prawdopodobnie (w zależności od interpretacji) – bez opłat dystrybucyjnych, jak podają autorzy CoopTech Hub⁷. Jednak opłaty dystrybucyjne nie są jedyną nieścisłością związaną z regulacjami doty-

⁷ CoopTech Hub, *Manual Społeczności Energetycznych*, 2022

czącymi tzw. prosumenta zbiorowego. Innym obszarem, który wymagałby dookreślenia bądź zmiany na korzyść prosumentów, jest lokalizacja instalacji fotowoltaicznych w pobliżu budynku⁸.

Mimo że rząd ma w planach wprowadzić nowe rodzaje prosumentów zbiorowych (prosument lokatorski i wirtualny), **propozycje w tym zakresie są wciąż dalekie od oczekiwań**, czego przykładem jest chociażby utrudnienie w uzyskaniu finansowania przez prosumenta lokatorskiego, wynikające z przeniesienia decyzyjności na właściciela budynku wielolokalowego (TBS, spółdzielnia, wspólnota)⁹.

3.4. Polska wśród europejskich maruderów

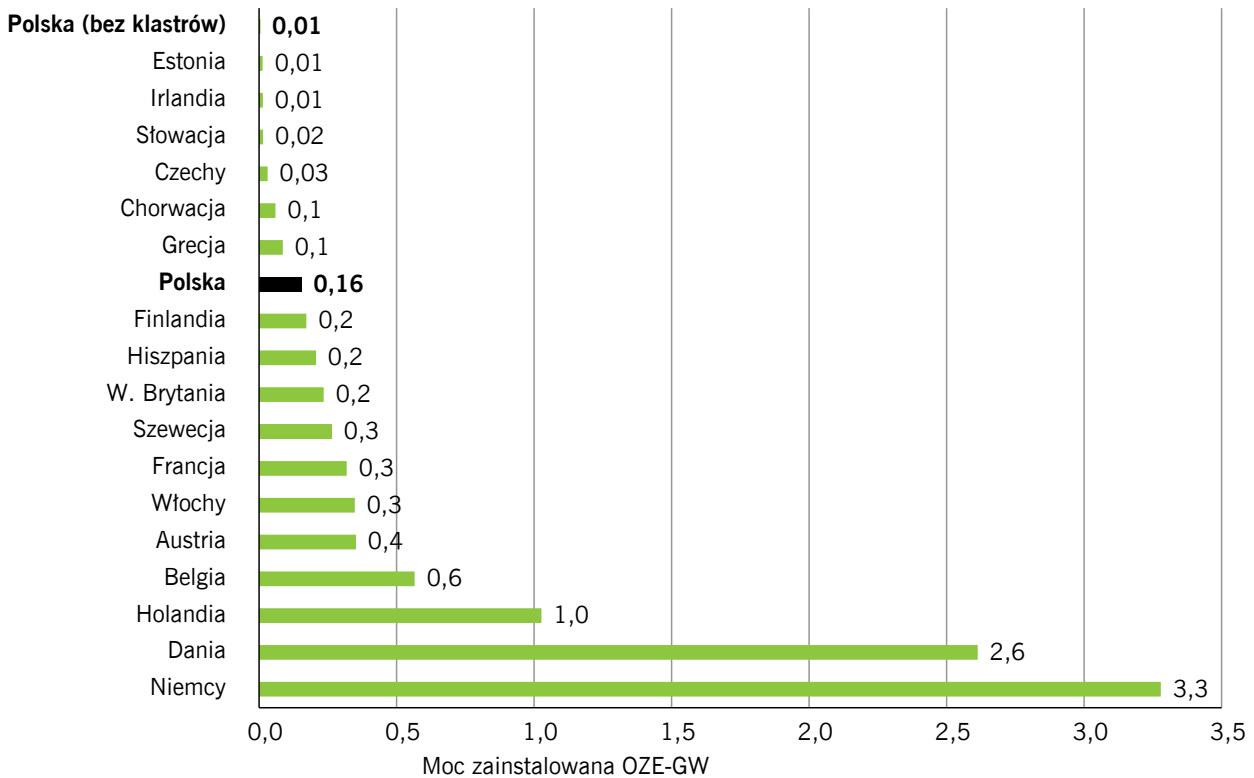
Efektom opisanych barier jest niewielka liczba społeczności energetycznych w Polsce. W ciągu ostatnich kilku lat w Krajowym Ośrodku Wsparcia

⁸ CoopTech Hub, *Manual Społeczności Energetycznych*, 2022

⁹ Wprowadzimy instytucję prosumenta lokatorskiego – Ministerstwo Rozwoju i Technologii – Portal Gov.pl (www.gov.pl)

Rys. 3.1. Ocena wdrożenia zapisów unijnych dyrektyw dotyczących społeczności energetycznych w państwach UE w 2023 r. (źródło: REScoop Transposition tracker)

■ **Rys. 3.2.** Skala działalności obywatelskich inicjatyw energetycznych w wybranych państwach europejskich w 2021 r. (źródło: opracowanie Instytutu Reform na podstawie bazy ENBP „Energy by people”)

Rolnictwa zarejestrowano **zaledwie pięć spółdzielni energetycznych**. W Polsce nie ma jeszcze **ani jednego prosumenta zbiorowego**¹⁰, mimo że tylko w okresie od stycznia do listopada 2022 r. przybyło około 343 tys. instalacji prosumenckich¹¹. Dokładna liczba klastrów w Polsce nie jest znana, ponieważ nie trzeba rejestrować rozpoczęcia przez nie działalności. Należy mieć również na uwadze, że klastery to jedynie porozumienie cywilnoprawne.

! **REScoop ocenił polską transpozycję prawa unijnego jako jedną z najgorszych w całej Europie, wskazując wśród obszarów problematycznych i wymagających szczególnej poprawy m.in. kwestie partycypacji obywatelskiej, nadzoru nad społecznościami oraz ograniczeń geograficznych**¹².

Ze względu na duże zróżnicowanie form społeczności energetycznych w poszczególnych krajach, porównania międzynarodowe co do skali ich działalności są utrudnione. Jedną z nielicznych prób w tym

zakresie podjęli norwescy naukowcy, którzy stworzyli kompleksową bazę danych zawierającą informacje o **ponad 10 tys. europejskich inicjatyw obywatelskich w zakresie energii**¹³. Pomimo uwzględnienia w tej bazie optymistycznych szacunków co do funkcjonowania w Polsce klastrów energii (ok. 150 MW – jedynie na podstawie liczby zgłoszeń do listy klastrów pilotażowych oraz deklaracji co do ich przyszłego rozwoju), okazało się, że nasze krajowe inicjatywy cechują się:

- ponad 20-krotnie niższą skalą działalności niż w Niemczech,
- ponad 15-krotnie niższą skalą działalności niż w Danii oraz
- 6-krotnie niższą niż w Holandii.

Bez uwzględnienia teoretycznego potencjału klastrów, Polska plasuje się daleko w tyle – nie tylko za dużymi krajami Europy Zachodniej, ale też za szeregiem państw regionu, np. Czechami czy Słowacją.

¹⁰ Wprowadzimy instytucję prosumenta lokatorskiego – Ministerstwo Rozwoju i Technologii – Portal Gov.pl (www.gov.pl)

¹¹ Enerad.pl, *Prosument lokatorski – dla kogo? Jakie zasady?*, 2023

¹² REScoop.eu, *Transposition tracker: Poland*

¹³ ENBP Inventory, *Energy by people*

4. Dlaczego rozwój społeczności energetycznych jest korzystny dla obywateli?

Rzeczywiście rozwój energetyki rozproszonej w modelu społeczności energetycznych niesie ze sobą wiele korzyści – nie tylko dla państwa oraz regionu w perspektywie długoterminowej, ale przede wszystkim dla gospodarstw domowych. Odblokowanie dostępu do większego uczestnictwa w energetyce rozproszonej w Polsce przełożyłoby się m.in. na korzyści finansowe, ekologiczne oraz społeczne.

4.1. Korzyści ekonomiczne

Spółeczności energetyczne to przede wszystkim ogromne korzyści dla ich członków. Pozwalają na **samowystarczalność**, jednocześnie zapewniając bezpieczeństwo energetyczne. Wspierają też lepszą integrację lokalnej społeczności, skupiając ją wokół wspólnego przedsięwzięcia. Ponadto dobrze zaprojektowane społeczności energetyczne umożliwiają obniżenie kosztów energii dla ich członków, tym samym przekładając się na poprawę kondycji uczestniczących w nich gospodarstw domowych, szczególnie tych dotkniętych ubóstwem energetycznym.

! Co więcej – w ramach działalności prowadzonej przez społeczności energetyczne istnieje możliwość nie tylko obniżenia kosztów energii, ale wręcz generowana zysków dla członków tych społeczności, np. dzięki sprzedaży nadwyżek energii na rynku.

Najważniejszym pozytywnym aspektem wprowadzenia lepiej funkcjonujących społeczności energetycznych byłoby obniżenie rachunków za energię. Produkcja energii z OZE stała się opłacalna i dziś – wobec wysokich cen energii wytwarzanej przez energetykę systemową (w większości w Polsce wciąż

opartą o paliwa kopalne) – instalacje OZE stanowią **najtańsze jej źródło**. Z kolei wspólne zarządzanie popytem na energię oraz działania na rzecz lepszego dopasowania lokalnej produkcji i zużycia energii elektrycznej do miejscowych uwarunkowań mogą przełożyć się na obniżenie kosztów funkcjonowania sieci, a co za tym idzie – stworzyć **pole do obniżki opłat sieciowych**.

Analizy akademickie wskazują, że im więcej członków miałaby społeczność energetyczna, tym większe jest prawdopodobieństwo jej opłacalności. Wraz z rosnącą liczbą uczestników, zwiększa się bowiem skala korzyści i opłacalność ofert społeczności energetycznych. W perspektywie przynosi to wzrost popytu na usługi tych społeczności ze strony bardziej świadomych konsumentów.

! Analizy porównawcze wykonane na zlecenie Komisji Europejskiej wykazały niższe rachunki za energię u ponad połowy badanych kooperatyw energetycznych¹.

Aby uzyskać efekt skali, potrzebne jest jednak większe zaangażowanie informacyjne ze strony pań-

¹ Aura Caramizaru, Andreas Uihlein, *Energy communities: an overview of energy and social innovation*, JRC, 2020

stwa, służące m.in. zwiększeniu wśród społeczeństwa świadomości korzyści ekonomicznych wynikających z udziału w społeczności energetycznej².

Warto też zauważyć, że społeczności energetyczne pozwalają na rozłożenie kosztów inwestycji na większą liczbę osób, umożliwiając realizację projektów o większej skali, na które pojedyncze osoby nie mogłyby sobie pozwolić. Daje to szansę **wybudowania większych i wydajniejszych instalacji**, zaopatrujących w energię większą liczbę lokalnych odbiorców. Pozwala także optymalnie zagospodarować energię na miejscu – dzięki wdrożeniu profesjonalnych rozwiązań w zakresie zarządzania popytem.

4.2. Korzyści zdrowotne i środowiskowe

Społeczności energetyczne to także korzyści środowiskowe. Zastępując energię z paliw kopalnych energią ze źródeł odnawialnych wytwarzaną lokalnie, przyczyniają się do redukcji emisji gazów cieplarnianych i poprawy jakości powietrza – zarówno w ujęciu globalnym, jak i lokalnie, w najbliższym otoczeniu. Czystsze powietrze to oczywiście korzyści zdrowotne.

4.3. Korzyści społeczne

Trzecim obszarem korzyści pochodzących z lepiej działającej energetyki obywatelskiej jest aspekt społeczny. Społeczności energetyczne mają pozytywny wpływ na rozwój lokalnej gospodarki, **generując od dwóch do ośmiu razy więcej dochodu** niż projekty podmiotów zewnętrznych³. Mechanizmy angażujące członków kooperatyw sprawiają przy tym, że energetyka społecznościowa zwiększa poczucie wspólnotowości, ożywiając współpracę między obywatelami⁴. Ponadto członkowie społeczności energetycznych często przeznaczają ewentualne zyski na rzecz lokalnych społeczności i na rozwój lokalny.

Wdrożenie demokratycznych reguł w energetyce ma również duży potencjał w zakresie **zwalczania ubóstwa energetycznego**. Współpraca z lokalnymi władzami oraz takimi podmiotami jak miejscowe przedsiębiorstwa mieszkaniowe pozwala na **lepszą redystrybucję zysków** społecznych i ekonomicznych płynących z inicjatywy. Decentralizacja szczególnie

może się sprawdzać na terenach wiejskich, gdzie przeważnie występuje wysoki poziom bezrobocia oraz ubóstwa energetycznego⁵.

! Społeczności energetyczne to znaczące korzyści dla gospodarki całych regionów. Wpływają na powstawanie nowych, lokalnych miejsc pracy, wspierając rozwój gospodarczy i poprawę kondycji finansowej regionu.

Należy też zwrócić uwagę, że rozwój społeczności energetycznych zwiększa świadomość mieszkańców w zakresie możliwości i korzyści płynących z OZE, co przekłada się na **wzrost poziomu akceptacji dla OZE** wśród społeczeństwa. Jednocześnie rośnie poziom współdecydowania i finansowego udziału gospodarstw domowych w systemie energetycznym. Między innymi z tych powodów społeczności energetyczne są wspierane przez legislację na poziomie europejskim.

² Jakub Jasiński, Mariusz Kozakiewicz, Maciej Sołtysik, *Determinants of Energy Cooperatives' Development in Rural Areas-Evidence from Poland*, *Energies* 14.2 (2021): 319.

³ Rescoop.eu, *Energetyka społeczna, czyli jak wziąć wytwarzanie energii w swoje ręce*, 2021

⁴ Aura Caramizaru, Andreas Uihlein, *Energy communities: an overview of energy and social innovation*, JRC, 2020

⁵ Euractiv.com, *How community-led renewables could help solve the energy crisis*, 2022

5. Przykłady z innych państw

Podstawą regulacji sprzyjających rozwojowi społeczności energetycznych – na które wciąż oczekujemy w Polsce – muszą być wytyczne unijne, zawarte m.in. w obowiązujących dyrektywach. Warto jednak czerpać wiedzę także z doświadczeń innych krajów europejskich. Postępujemy więc przykładem Grecji i Hiszpanii, gdzie we wdrażaniu idei prosumeryzmu uzyskuje się bardzo dobre efekty, choć sposoby dojścia do celu nieco się różnią.

5.1. Grecja

Grecki system prawny regulujący funkcjonowanie społeczności energetycznych zawiera wiele zapisów wzorowo korespondujących z wymaganiami unijnymi i wskazaniem międzynarodowych organizacji, m.in. REScoop EU. Greckie wspólnoty energetyczne mogą prowadzić szeroki zakres działań, od wytwarzania i dystrybucji energii, przez chłodnictwo, po walkę z ubóstwem energetycznym. Szczególnie ważne jest **zwalczanie ubóstwa energetycznego**, wpisane w definicję społeczności energetycznej.

Zbiorowy prosumeryzm, czyli powszechne zaspokajanie potrzeb energetycznych przez obywateli jednocześnie produkujących i konsumujących wytworzoną przez siebie energię, dodatkowo wzmacniania **wirtualny system opustów**, umożliwiający eksploatację OZE znajdujących się w innej lokalizacji niż członkowie wspólnoty.

! Ruch energetyki społecznej jest w Grecji skutecznie wspierany na poziomie instytucjonalnym, m.in. poprzez procedury przetargowe, które faworyzują mniejsze inicjatywy obywatelskie¹.

Skuteczność greckich rozwiązań jest widoczna szczególnie w transformacji energetycznej regionów, gdzie stanowi ona większe wyzwanie. Na przykład w Macedonii Zachodniej, jednym z dwóch najważniejszych regionów węglowych w Grecji, działa obecnie **261 społeczności energetycznych**, które są w trakcie przygotowania oraz wdrażania **782 projektów**. Ponad 100 projektów o mocy 63 MW już

działa. Cała energia pochodzi ze źródeł odnawialnych i kogeneracji, co prowadzi do stopniowej dekarbonizacji regionu².

4.2. Hiszpania

Innym udanym europejskim projektem jest hiszpańska **spółdzielnia energetyczna Som Energia**. Działająca od ponad dekady organizacja jest przykładem tego, jak członkowie rozproszeni po całym państwie – dzięki wspólnemu wkładowi kapitałowemu – mogą przyczynić się do rozwoju energetyki ze źródeł odnawialnych. Obecnie własnością spółdzielni jest 14 elektrowni słonecznych, jedna elektrownia biogazowa oraz jedna mała elektrownia wodna. Wszystkie instalacje wytwarzają **14,1 MW** (rocznie 24,6 GWh), dostarczając energię do **133 tys. konsumentów**, z których 75 tys. to członkowie spółdzielni.

Finansowanie projektu opiera się na wpłatach członków – płacąc stawkę wstępną, można następnie dobrowolnie dopłacać do przedsięwzięć organizacji. Dobrowolne wpłaty przynoszą **roczne dywidendy** w wysokości uzgodnionej przez członków, uwzględniającej odsetki. Członkowie mogą ponadto zrównoważyć ich roczne zużycie energii poprzez **zakup udziałów energetycznych**.

Mimo że prawodawstwo hiszpańskie jest nastawione bardziej na wytwarzanie energii na zużycie własne, Som Energia stara się jak najbardziej rozszerzać ideę prosumeryzmu wśród swoich członków przez **organizację wspólnych zakupów** paneli słonecznych³.

¹ Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć, *Wspólnoty energetyczne. Jak wdrożyć dyrektywę o odnawialnych źródłach energii*, 2020

² The Green Tank. *Community Energy Watch – Lignite Regions*, 2023.

³ IRENA Coalition for action, *Community Energy Toolkit: Best practices for broadening the ownership of renewables*, 2021

6. Rekomendacje dla Polski

Poniżej przedstawiamy kilka istotnych rekomendacji dla Polski, które przyczynią się do szerokiego rozwoju społeczności energetycznych w naszym kraju. Bardzo ważnym aspektem jest przy tym czas – zbyt wiele go już zmarnowaliśmy, nie podejmując odpowiednich działań w celu zmiany tradycyjnego modelu rynku energii na model przyszłościowy, przynoszący obywatelom i państwu zdecydowanie więcej korzyści.

Przyspieszenie rozwoju odnawialnych źródeł energii jest jednym z głównych elementów planu REPowerEU. Osiągnięcie tego celu nie będzie możliwe bez szerokiego włączenia obywateli do transformacji energetycznej. Odpowiednia do tego formuła – społeczności energetyczne – od kilku lat funkcjonuje w unijnych ramach prawnych, jednak jak dotąd nie została skutecznie wdrożona w Polsce.

Konieczne jest więc pilne podjęcie działań umożliwiających szeroki rozwój społeczności energetycznych w naszym kraju, a w szczególności:

1. **Pełne wdrożenie przepisów unijnych** – zawartych w dyrektywie RED II oraz dyrektywie rynkowej.
2. **Opracowanie prostych, zrozumiałych i kompleksowych regulacji prawnych** – wspierających rozwój społeczności energetycznych w naszym kraju.
3. **Przeprowadzenie rzetelnych i szeroko zakrojonych konsultacji** – społecznych i branżowych.
4. **Realizacja szeroko zakrojonej kampanii informacyjnej** – mającej na celu uświadomienie społeczeństwu szerokiego pakietu korzyści wynikających z rozwoju społeczności energetycznych.
5. **Wsparcie ze strony państwa** – m.in. w zakresie finansowania pionierskich społeczności energetycznych.
6. **Ustanowienie szerokiego zakresu uprawnień dla społeczności energetycznych** – powinny one obejmować m.in. produkcję, zużywanie, magazynowanie czy sprzedaż energii odnawialnej.
7. **Usunięcie dyskryminacyjnych wymogów i warunków funkcjonowania społeczności energetycznych** – w tym wprowadzenie opłat sieciowych wynagradzających społeczności za ich wkład w bezpieczne funkcjonowanie systemu energetycznego.

REFORM

ireform.eu

portpc.pl

